

Jak to bylo s odborovými rekreacemi

Latinské slovo recreatio znamená v překladu osvěžení, zotavení, občerstvení. Ještě barvitější možnost výkladu nabízí příslušné sloveso recreare, které kromě už uvedených významů přidává v převodu do češtiny i znovu stvořit, opět oživit. Novodobý výraz rekreace souvisí nejvíce se zotavením a osvěžením, protože za minulého režimu měli všichni pracující nejen právo na práci (a současně i povinnost pracovat), ale také právo na odpočinek po práci, tedy zotavení, osvěžení a nabytí nových sil pro další pracovní úsilí.

ALŽBĚTA KRATINOVÁ

Po pravdě řečeno odpočinku nebyl poskytován příliš velký prostor. Do roku 1967 se pracovalo šest dní v týdnu (v sobotu byla pracovní doba zkrácená), dovolená v běžných profesích trvala 3 týdny a mladí měli k dispozici jen čtrnáct dní. Možná i proto nebývalo pracovní nasazení tak enormní, jak se často vykazovalo.

Změna zřízení i životního stylu

Po 2. světové válce, a především po únoru 1948, došlo k razantní změně nejen státního

zřízení, ale postupně i ke změnám životního stylu. Zatímco dříve na dovolenou jezdily jen vyšší a střední vrstvy, nyní se otevírala možnost pro všechny. Až do počátku sedmdesátých let 20. století ale přetrvával ještě zvyk jezdit na tzv. letní byty, kdy se celé rodiny, zejména středostavovské, stěhovaly do vyhlášených letovisek, kde majitelé pronajímali za přiměřené peníze pokoje k letním pobytům, nebo na venkov odjížděly ženy s dětmi a muži je navštěvovali jen o nedělích (krásný popis podává např. Karel Poláček v románu Michelup a motocykl). Po roce 1948 už začaly naplno pracovat i ženy, a tak se na letních bytech

střídali v péči o děti oba rodiče. Současně se ovšem objevuje i zcela nový fenomén: rekreace organizované a zaštitované odbory, posléze sjednoceným Revolučním odborovým hnutím. ROH získalo už po odsunu německého obyvatelstva řadu objektů, které předtím patřily Němcům. Jednalo se o velmi kvalitní hotely např. v Krkonoších, na Šumavě, v západočeských lázních či Beskydech; na Slovensku si ROH postupně opatřilo jedny z nejlukrativnějších hotelů ve Vysokých Tatrách.

Revoluční odborové hnutí, ačkoliv se k této skutečnosti samozřejmě nikdy

oficiálně nehlásilo, mohlo v pořádání rekreací navazovat na analogické akce známé z doby 2. světové války jako tzv. Heydrichova rekreační akce. Zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich totiž vycházel z ideálů nacistického hnutí Kraft durch Freude, rozvíjejícího se v Německu od třicátých let 20. století, jehož vzorovou ukázkou je komplex Prora na ostrově Rujana. Pracující, především ti nejnvýkonnější a loajální, měli možnost trávit dovolenou v nejlepších hotelech s komfortní obsluhou. Oficiálním vzorem se ovšem staly sovětské „domy odpočinku“, zajišťované jednotnými odbory; nejoblíbenější byly ty u Černého moře nebo na Kavkaze.

Masové organizování rekreací po únoru 1948

U nás se organizování rekreací razantně změnilo po únoru 1948, po převratu přešly zotavovny a další zařízení do přímé správy ROH. Bylo zřízeno Ústřední rekreační oddělení ROH, později Ústřední správa rekreační péče ROH, která měla na starosti všechno, co se týkalo pobytů pro pracující. Od roku 1948 lze tedy hovořit o organizovaném řízení v masovém měřítku, což se projevilo už v letech 1948/9. Na rekreaci tehdy vyjelo asi 130 548 lidí, kteří mohli odpočívat v 215 zotavovných rozmístěných po celé republice. Odborové rekreace se dělily na tři základní typy: výběrové rekreace přidělované prostřednictvím ÚRO, závodní rekreace a dětské rekreace – pionýrské tábory. Charakteristickými rysy výběrových rekreací, zejména v období zhruba do poloviny šedesátých let, byly odměna za dobře vykonanou práci, kolektivní duch a organizovaná zábava, resp. sportovní aktivity. O to se měli starat příslušní sportovní a kulturní referenti. Řadě účastníků takto zajišťovaný program vyhovoval, oblíbě se těšily např. seznamovací a závěrečné večírky s hudbou, tancem a zábavnými soutěžemi. Postupně se výběrové rekreace pro nejlepší pracovníky měnily v rodinnou rekreaci, poukazy bylo možné získat nejen jako odměnu, ale i zakoupit. Pionýrské tábory organizoval snad každý větší podnik a vycházel vstříc rodinám v souvislosti s rostoucí zaměstnaností matek, obvyklá doba trvání táborů byla tři týdny. Odkazy na dřívější skautské tábory se samozřejmě pokládaly za krajně nevhodné, ačkoliv ještě v padesátých a polovině šedesátých let bývali někteří pionýrství vedoucí někdejšími skauty.

Současný pohled na odborové rekreace bývá v obecném povědomí jednak zkresleně negativní, jednak zejména starší generace nostalgicky vzpomíná na levně a družně dovolené.

Kolektiv především

V počátečních letech především u výběrových akcí hrála důležitou roli komunistická ideologie, politické školení mělo být součástí chvílí „zaslouženého“ odpočinku po práci. Postupně akcent na ideologii odezníval, apely k politické práci na rekreačních zůstávaly více méně „na papíře“, byly jakousi normou bez naplnění. Také „výběrovost“ postupem let ustupovala do pozadí, což se projevilo hlavně v šedesátých letech 20. století. Dovolena v závodních chatách se vesměs přidělovala automaticky a kritériem byly jen volné kapacity.

Organizovaná náplň života během rekreace byla založena na kolektivismu. Jednak to plně odpovídalo marxistickému pojetí kolektivu jako „ideální formy pro organizování lidí“, kde se měl utvářet „nový člověk“, jednak se zde využívaly přirozené sklony lidí ke sdružování. Kolektivní život se těší oblíbě snad za každého společenského systému, jenom formy se různí.

Oblíbenost daná nejen příznivou cenou

Rekreace pořádané odbory patřily k vyhledávaným způsobům trávení dovolené. Důvodem byla příznivá cena, pouze zahraniční rekreace byly finančně náročnější, ale také fakt, že zotavovny ROH byly po roce 1948 velmi početné a nabízené služby na vyšší úrovni než ve většině tehdejších hotelů dostupných běžné klientele. To se týkalo jak ubytování, tak stravování, v obou případech dotovaného státem nebo podniky. Možnost trávení dovolené na akcích spadajících do péče ROH suplovala nedostatek nabídky cestovních kanceláří (nejprve existoval pouze Čedok, později vznikla

i družstevní cestovní kancelář Rekrea a pro mladé Cestovní kancelář mládeže). K přednostem odborových rekreací patřila dobrá úroveň organizace, samozřejmě se na ní podílel početný administrativní personál, oceňováno bylo rovněž zajištění dopravy, především v dobách, kdy vlastní auto bývalo ještě luxusem. Závodní rekreace bývaly komornější a ponechávaly větší prostor individuálním aktivitám.

Objekty, které ROH získalo už na počátku, zůstaly díky rekreačnímu využití v relativně slušném stavu a nepodlehly devastaci. Tato zařízení a další konfiskované hotely a penziony tvořily dlouhou hlavní základnu odborových rekreací. Nové zotavovny se začaly stavět až v šedesátých a sedmdesátých letech, kdy přibýly i zahraniční rekreace, např. v Itálii nebo tehdejší Jugoslávii.

Nepřehledná situace nastala po zrušení ROH v roce 1990. Některé zotavovny se znovu změnilly v luxusní hotely, jiné převzaly nástupnické organizace Ústřední správy rekreační péče, v jejichž hotelech a penzionech ještě v devadesátých letech probíhaly rekreační pobyty podle zaběhlých zvyklostí (jen cena se pozvolna navyšovala). Předávání objektů, resp. restituční řízení neprobíhalo vždy podle zcela jasných pravidel. Je zřejmé, že množství finančních prostředků i hmotného vybavení zmizelo bez jakýchkoliv dokladů.

Současný retrospektivní pohled na odborové rekreace bývá v obecném povědomí jednak zkresleně negativní, jednak zejména starší generace nostalgicky vzpomíná na levně a družně dovolené. Měli bychom si však uvědomit, že tento druh trávení volného času, který svým členům poskytovaly a dosud poskytují odborové svazy, byl pro mnoho lidí po dlouhá léta v podstatě jednou z mála výjimečných možností jak „vybočít“ ze všedních pracovních dnů.

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

Článek vznikl v rámci realizace projektu Sociální dialog pro sociální smír a hospodářský růst, registrační číslo CZ.03.01.03/00/22_001/0000084, podpořeného finančními prostředky z ESF a ze státního rozpočtu ČR v rámci Operačního programu Zaměstnanost plus.